

IPA *CULTR*ROUTE

TEMATIKUS ÚTVONAL LÉTREHOZÁSA

kulturális örökség alapján

BEREMEND-PETLOVAC

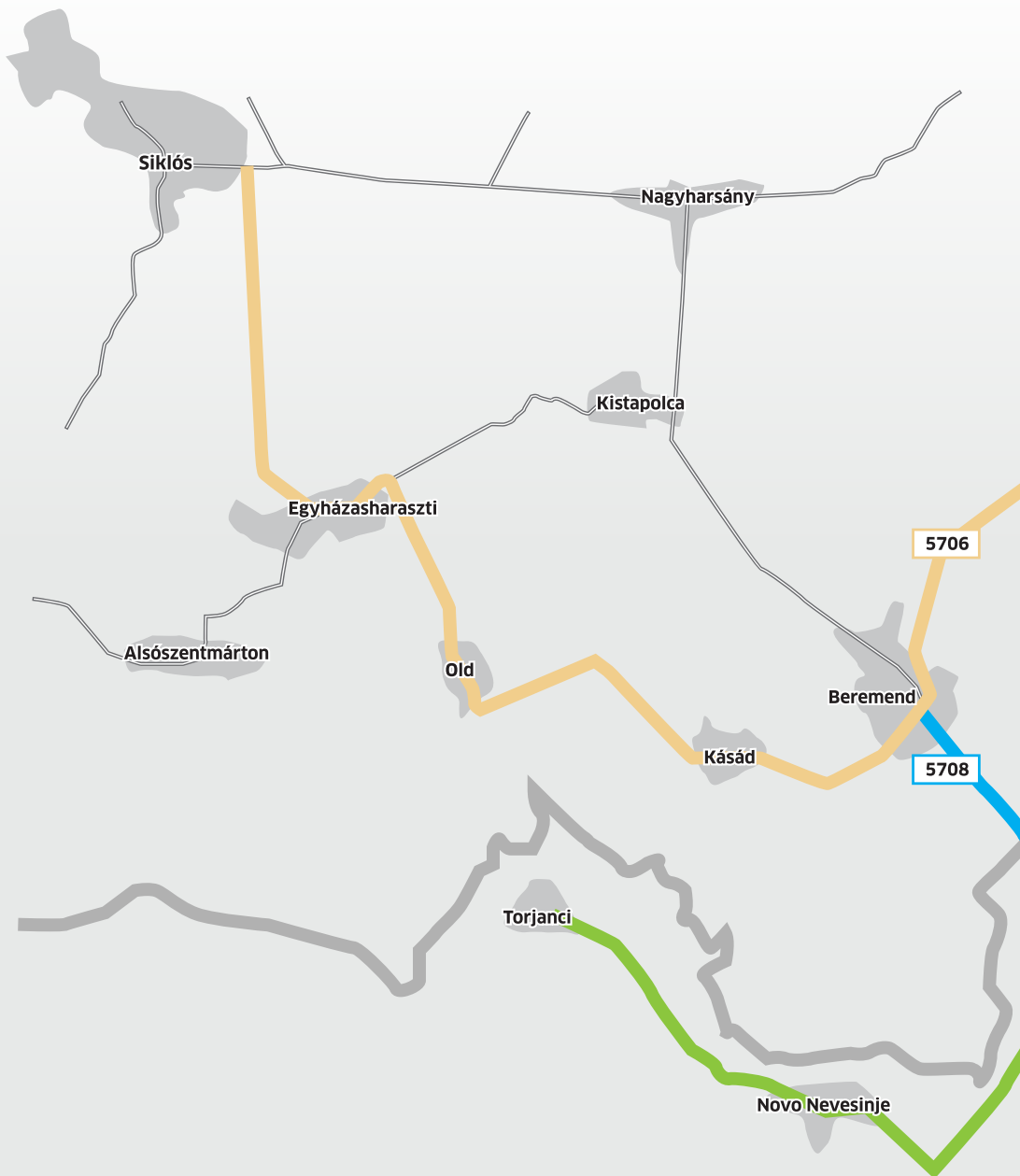

Magyarország-Horvátország
IPA Határon Átnyúló Együttműködési Program

Egy határon átnyúló régió, ahol a folyók összekötnek, nem elválasztanak

Cultroute

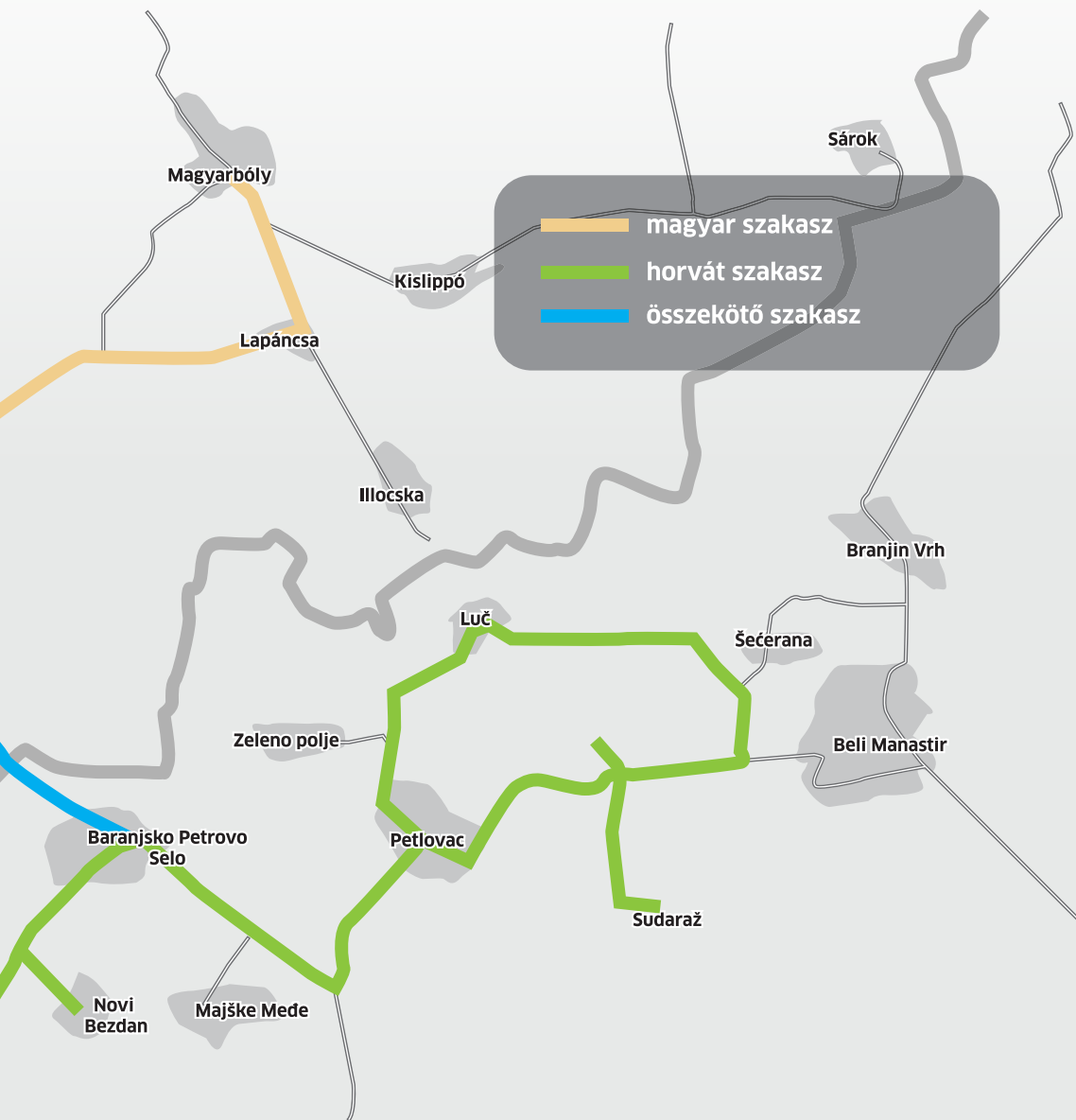
Köszöntjük az olvasót a Cultroute-on, amely a Beremend és a horvátországi Petlovac járás közös kulturális tematikus útja. A HUHR/1101/1.2.3./0021 azonosítószámú projekt keretében Beremend Petlovac járással közösen a térség épített örökségének bemutatása érdekében tematikus útvonalat jelöl ki.

Az alapvető célkitűzés egy olyan tematikus kulturális útvonal kidolgozása, amely elősegíti a fenntartható fejlődésen alapuló turizmusfejlesztést a határ menti régióban.

IPA **CULTROUTE**

A partnerség egy, a régió közös gyökereiből fakadó vallási örökség épített értékeit bemutató, kulturális túraútvonal létrehozására vállalkozott, a környező települések bevonásával. Az útvonal kapcsolatot teremt már létező túraútvonalak és népszerű célpontok között a határ két oldalán, ezzel is tovább színesítve a kis-régió turisztikai termékkínálatát. Ezen túlmenően a projekt hozzájárul ahhoz, hogy az érintett települések megfeleljenek a jelenkori turizmus speciális elvárásainak. A projekt a kulturális útvonal fizikai környezetének fejlesztését, azaz turista pihenő helyek létrehozását foglalja magában, valamint közös PR és marketing tevékenységet a határ két oldalán az új turisztikai termék népszerűsítése érdekében. Ez a kialakított útvonal egy alternatívát kínál a térségbe látogatóknak, akik szeretnék tartalommal megtölteni a tartózkodásukat. Az út természetesen a környezetbarát, az aktív turizmusra fókuszál, hiszen a túraútvonal a környezettudatos és aktív réteget igyekeznek megcélozni, akik kerékpárral, gyalog, vagy lóval szeretnék bejárni a térséget. A magyar oldalon hét települést fűz fel az útvonal míg a horvát oldalon nyolc település csatlakozott hozzá.

A magyar szakasz

A Cultroute magyar oldalon hét települést érint, a megtett táv 31 km. A kialakításra kerülő útvonal fel fog kerülni a túrázók – különösen a kerékpárosok – útvonalára, és ha eleinte kisebb léptékben is, de keresletet tud generálni, és megismerteti egyre több látogatóval az itteni értékeket, az épített és természeti örökséget, és nem utolsósorban a mai élő kultúrát is közelebb hozza. Az útvonal bizonyos részei csak kerékpárral, lóval, vagy gyalogosan járhatóak és remek alternatívát kínál az EUROVELO 13-as Vasfüggöny útvonalhoz (Három folyó kerékpárút) kapcsolódva, illetve a Siklósi, Harkányi, vagy éppen a Villányi attrakciókra kíváncsi és idelátogató turistáknak is.

IPA **CULTRROUTE**

Magyarbóly

Megtalálható a településen:

A település és környéke már az ókorban is lakott hely volt, amit az itt talált római-kori leletek is bizonyítanak. Magyarbóly neve először 1287-ben tűnik fel az oklevelekben, ekkor Boyad alakban írták, ugyanis a falu hosszú ideig a Bólyai család birtoka volt, majd ferences rendi kolostort alapítottak a településen. A 15. században a környék híres volt borairól és kereskedelméről, de a fellendülést a török megszállás megtörte. 1755 és 1830 között tolnai sváb telepesek érkeztek a faluba. Ők építették a falu első iskoláját és a templomot is. A település sokáig a környék evangélikusságának a központja volt. Magyarbólyba 1918. nov. 18-án jött be a szerb katonaság és Pécs-Abaligetig, közel 3 évig megszállva tartotta Baranya vármegyét.

A település nevezetességei:

Az evangélikus templom: 1854-ben készült el romantikus stílusban. Legértékesebb alkotása Madarász Viktor Utolsó vacsora című oltárképe. A templomot az alapkövetétel után 50 évvel, 1993-ban szentelte fel Hege-dűs Lóránt református püspök.

A katolikus templom: A régi harangtorony mellett egy lakóházból alakították ki az imaházat 1969-ben.

A szerb ortodox templom: A templom 1813-14-ben épült.

Megtalálható a településen:

Lapáncsa

Lapáncsa a Villányi hegységtől délre a Duna és a Dráva által határolt háromszögben, földrajzi tájbeosztás szerint a Drávameléknek nevezett területen helyezkedik el. A község neve az írott forrásokban először 1349-ben

bukkant fel Lappanch változatban. 1760 körül német telepések érkeztek a faluba, akiket 1850-es években római katolikus vallású magyarok követtek. Lapáncsa körzete vízrajzi szempontból sűrű, mellette folyik el és szakad kisebb vízfolyásokra a Karasica-patak. A településnek egy utcája van, amelyre a régi német építkezési forma a jellemző. A falu nevezetessége a Római Katolikus Templom, amelyet 1781-ben a Szeplőtelen Fogantatás tiszteletére emeltek. A kora barokk római katolikus templom kiemelkedő értékű, a település korábbi rangját tükröző védett épület. A templom azért különleges, mert téglakerítéssel övezett kertjébe telepítették a hajdani lapáncsaiak a temetőt, így a templom körüli temetőben sok régi, szépen faragott kősíremlék áll, melyek a műemlék környezeteként védendőek. A község római katolikus templomának tornya régóta gyöngybagolytanya.

Püspökbóly

Ma már közigazgatásilag Beremendhez tartozik, nem önálló település, de 1933-ig Rácbóly néven még külön falunak számított. Beremend központjától észak-keletre található. A XIX. század közepén Beremend lakosságának csaknem felét kitevő szerb kisebbség javarészt Rácbóly lakosságát is meghatározta. Az 1910-es évekre Beremend többségét már a német népcsoport alkotta, a szerb népcsoport elsősorban Rácbólyban élt. Nevét az 1930-as években változtatták meg, amikor a Rác kezdetű helységneveket sorra átnevezték, ami annak fényében nem meglepő, hogy a 33 hónapos szerb megszállás alatt többek között a Pécsi püspökséghez tartozó Püspökbólyi birtokot is alaposan kifosztották a megszálló csapatok.

Megtalálható a településen:

Beremend

Beremenden a legrégebbi leletek, melyek az ember jelenlétére utalnak, a neolitikumból származnak. Szórványos rézkori edények jelzik az ember folyamatos jelenlétét ezen a területen. Beremend egyik homokbányájából gazdag leletanyagú temető tárult föl. Később a római időkből, a Kr. u. 4. század végéről vagy az 5. század elejéről való egy európai hírű lelet.

A terület a magyar honfoglalás után, a 10. században népesül csak be újra ebből az időszakból két köznépi temető is előkerült Beremend környékéről. Az első okleveles forrás, amely Beremendet említi, 1281-ből való. A török hódoltság korában Beremend is, akár a többi mezőváros, elsősorban a bortermelésből élt, amihez kitűnő szállítási lehetőséget nyújtott a Duna és a Dráva.

Megtalálható a településen:

A nagyharsányi csatában, a törökök végleges legyőzésében (1687. augusztus 12.). Beremend szerepe jelentős, hiszen itt húzódott a török sereg hadtáp- és utánpótlás vonala. Az 1700-as évek elején megkezdődik a falu benépesedése, Beremend három nemzetiségű, három tempomú faluvá válik ebben az időben. A német, magyar, szerb lakosság a faluban „etnikai szigetekre” tagolódik, de ez nem jelent feltétlenül elzárkózást. A falunak 1769-ben már iskolája van. Már 1858-tól árvízvédelmi, vízelvezetési és lecsapolási munkálatok kezdődtek. Eredményeként védőtöltés épült fel a Dráva-menti rétségeken. A háborút lezáró trianoni békediktátum Beremend számára nem csupán papírra vetett absztrakció volt, hiszen majdhogynem a falun keresztül vezetett az országhatár, jelentős külterületek (erdők, rétek) kerültek a határ túloldalára. 1941-ben, a Délvidék megszállásakor újra visszacsatolták a beremendi körjegyzőséghez Petárda, Torjác, Újbezdán falvakat. Újabb korszakhatárt jelentett a község életében 1944. november 28. - amikor megjelentek Beremenden a szovjet csapatok. Szomorú állomása a „népi demokrácia” kiépítésének 1946. pünkösdjén, mikor bevagonizálták Beremend németajkú lakosságának jó részét.

A település nevezetességei:

Beremendi Kristálybarlang: A barlangot 1984-ben fedezték fel. A 126 méter magasan nyíló barlang járatait hévizek alakították ki, a barlang alsó járatai a mai napig érintkeznek ezekkel a meleg karsztvizekkel. Legszébb formaelemei a borsókövek, aragonittűk, huntit és a különböző cseppkövek. A 700 méter hosszú, több szintes, fokozottan védett barlang csak a Nemzeti Park engedélyével, szakmai indokok alapján látogatható.

Mendele Ferenc emlékház: Mendele Ferenc Beremend településének szülöttje. Az emlékház Mendele Ferenc szülőháza, amelyet az önkormányzat általi felújítást követően 1996-ban avattak fel. Mendele Ferenc a XX. század második felének legnagyobb magyar műemlékvédője, Ybl-díjas építész, az Országos Műemlékvédelmi Felügyelőség egykori igazgatója.

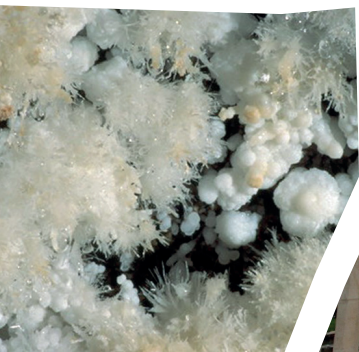
Strandfürdő: A nagyközség gyönyörű, karsztvizes strandja 3 medencével (1 sport-, 1 tan-, 1 gyermekmedence) várja a fürdőzőket. A beremendi strandfürdő 28 Celsius fokos karsztvize kellemes felüdülést jelent a nyári hőségben.

Megbékélés kápolna: A kápolna azon a kilátóhelyen épült fel, ahonnan a közelmúlt délszláv háborújának menekültjei láthatták, hogy a határ túloldalán lévő falvaik, templomaik miként válnak áldozatává az embertelen pusztításnak. A kápolna egyben emlékhelye a Beremendről és környékéről 1946-ban kitelepítetteknek.

Kovácsműhely: Az 1800-as évek végén épült, Molnár Ferenc kovácsmester műhelye volt. A felújítás közel 5 évbe került, sok eredeti szerszám hiányzott, amit pótolni kellett. 2008-ban Mayer Mihály pécsi püspök felszentelte, akkor nyílt meg a nyilvánosság előtt.

Szent Mihály-templom: Az első feljegyzések 1333-ból valók a templomról, de a török megszállás idején teljesen elpusztult. 1719-ben építették föl újra az eredeti helyén. A barokk, rokokó és klasszicista jegyekkel bíró templom búcsúnapját szeptember 29-én tartják.

Szent Rókus kápolna (Beremend külterület): Katolikus vallási emlékhely, a község déli határában helyezkedik el. Az 1739-es pestis járvány idején sok ember esett áldozatul a községben is annak ellenére, hogy karantént rendeltek el a megyében, az uradalom területén, a drávai és karascai átkelőket katonaság őrizte. A vész elmúltával – a járvány alatt tett fogadalmuknak megfelelően – kápolnát építettek Szent Rókus tiszteletére. A hagyomány szerint az építőanyagot a hívek kezükben, hátukon hordták össze.

Krisztus Mennybemenetele görögkeleti szerb templom: Beremend ortodox temploma barokk stílusban épült a 1735-ben. A helyreállított épület műemlékvédelmet élvez. A főhomlokzatot és a tornyot a XIX. században építették újjá.

Református templom: A ma már műemlék templom 1869-ben épült barokk stílusban.

Barta Lajos mellszobra: Barta Lajos Kistapolcán született 1878-ban. Joghallgató, majd újságíró volt. Első drámáját (Parasztok) 1911-es földosztást követelő mondanivalója miatt a második előadása után betiltották. Irodalompolitikai szerepet vállalat a Tanácsköztársaság idején. 1919 őszétől börtönben volt, ezután Berlinben, majd Bécsben élt. 1956-ban Kossuth-díjat kapott.

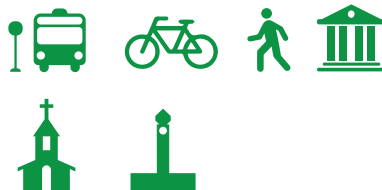
Szőlőhegy: Remek kirándulóhely a művelés alól kivont bányaterületek.

Világháborús emlékmű: Az I. világháború idején 68 beremendi katona vesztette életét. A hősi halottak emlékére fákat ültettek, majd egy kardot ábrázoló emlékművet is emeltek 1930-ban.

Kásád

Megtalálható a településen:

A hajdan mocsaras térségben több patak és halastó is megtalálható volt, magát a falut is vizek zárták körül és ez településszerkezetében mind a mai napig meglátszik. A település nevét kisebb-nagyobb megszakításokkal 1294-től tudjuk követni. Először Kassad-formában egy 1294-ben keltezett okiraton olvasható. A XVII. század végén horvát lakosság népesítette be Kásádot. A betelepülők római katolikusok vallásúak, nyelvüket tekintve pedig illír ajkú sokácok voltak. Betelepítésük szervezett formában történt. Magukkal hozott szokásaikat, népművészetüket és kultúrájukat, a magyarországi horvát nemzetiségen belül, talán a legtovább őrizték meg. Az 1800-as évek közepén németek, a 19. század utolsó harmadától magyar anyanyelvűek is megtelepedtek. Ezen a helyen békességben éltek évszázadokon át a magyarok, németek, a sokácok, sőt a szerbek.

A település nevezetességei:

Sokác tájház: 1984-ben a falu megvásárolva egy XIX. század elején épült házat és portáját, tájházat alakított ki. Falazata részben döngölt föld, részben pedig vályogtéglából áll.

Déli pont: A Magyarország közúton elérhető legdélebbi pontját jelölő kopjafa Kásád határában.

Római katolikus templom: A 100 évesnél régebbi harangtorony mellé 1974-76-ban építettek imaházat egy leégett ház helyére.

A katolikus templom: A régi harangtorony mellett egy lakóházból alakították ki az imaházat 1969-ben.

A szerb ortodox templom: A templom 1813-14-ben épült.

Megtalálható a településen:

Old

Old közvetlenül a mai horvát-magyar országhatár szomszédságában fekszik. A falu és a határ között helyezkedik el az Oldhoz közigaz-

gatásilag tartozó Eperjespuszta és Tótokföldje. Jelenleg zsáktelepülés, a Dános-csatorna vonalában véget ér az országút, de a „kövesutak” világa előtt sűrű úthálózat kapcsolta össze a szomszédos községekkel, amelyek közül a legfontosabbak a ma egyedüli Egyházasharaszti-ba vezetőn kívül a Kásád és a most Horvátországhoz tartozó Torjanc felé irányulóak voltak. A falu első említése 1284-es keltezésű. 1566-ban Zrínyi Miklós csapatai itt, a falu határában arattak győzelmet a törökök felett. Rengeteg víz volt, halászzattal foglalkoztak az emberek jobban. A település a dárdai uradalomhoz tartozott egészen Trianonig. A határrendezést követően a település elvesztette az egyik legszebb részt, a Boros holtág melletti ártéri erdőket. Sőt a falunak, kb. 60 hektár, területe a torjanciak birtokába került, miután azt nem tudták az Oldiak művelni, mert át kellett volna a Dráva főágon járni, amely akkorra már határrá vált. A határtelepülések sorsa a szocializmusban pecsételődött meg, határsávbéli elhelyezkedésük, megközelíthetőségük fokozatos – és máig tartó – romlása, a fejlesztések megszűnése lassú elnéptelenedésükhöz vezetett.

A település nevezetességei:

A református templom: A mai templom e helyen már a harmadik. Az első templomot tiltás ellenére 1743 körül Újtó község népe építette. Torony csak 1786-ban épült hozzá. 1896-ra teljesen átépítették a mai stílusára, késői barokk stílusra. Rossz állapotára hivatkozva 1984-ben le akarták bontatni, de a tiltakozások és a jóakarátú emberek megmentették Old templomát. A felújító munka 1985-1990-ig tartott. A festett kazettás mennyezetet Pierrette Erne-Kopp svájci festőművész tervezte és 40 fős francia festőcsapattal valósította meg.

Ősi temető: A 4 temető közül a legrégebbit az 1700-as évek elején nyitották.

350 éves tölgyfa: Pihenővel, padokkal, asztalokkal, épített tűzhellyel.

Egyházasharaszti

A falu neve arra utal, hogy már nagyon korán volt temploma, a haraszt pedig a környező kiterjedt tölgyerdőket jelzi. Már a bronzkorban is lakott település volt, 1294-es iratok alapján fontos helynek mondják, ahol hadiút haladt át. 1837-től van iskolája. Címerében farkast, a farkas szájában süllőt látni, a címeren három templom látható, amelyek a három ősi település, Baksi (farkas), Süllőd (hal), Haraszti (tölgyerdő) jelképezi. 2005 augusztusában kutatófúrást végeztek az egykori patakmalom környékén, ahol 37,5 °C-os termálvizet találtak, de újabb feltárások engedélyezése folyik, melynek eredményeként még forróbb vizek feltárására számítanak.

Megtalálható a településen:

A település nevezetességei:

Református templom: Az 1785-86-ban épült templomot tűzvész pusztította el. 1853-55-ben újjáépítették. 1939-ben új tornyot építettek. 1967-ben tatarozták.

Petárda (Baransko Petrovo Selo)

A település a horvátországi Baranyában található. Első írásos említése 1349-ből van, és a régebbi neve Petárda. A magyar-horvát határtól 1 km-re fekszik. Magyarországról legkönnyebben a beremendi határátkelőn közelíthető meg. Lakóinak száma a

Megtalálható a településen:

2001-es népszámlálás alapján több mint 10%-a az ott élőknek magyarnak vallotta magát. A település gazdasági alapja a mezőgazdaság, az erdőgazdálkodás, az állattenyésztés. A hagyományok szerint a faluban volt egy mecset ami a mostani temető helyén volt. A törökök visszavonulása után a mecset át lett alakítva katolikus templommá. A délszláv háború

1991-1998 között a lakosság 90%-a elhagyta a települést. Az élet lassan költözött vissza a faluba. A településen működik Önkéntes Tűzoltóság, Kulturális Klub, Vadásztársaság, Sportklub, Ifjúsági szervezet. Vallási élete aktív. A faluban van a Diakónus Szent Lőrinc Vértanú Plébánia székhelye, 1903-ban alapították, a búcsút a helybeliek augusztus 10-én tartják. A templom orgonáját Josef Angster készítette 1903.-ban. A Szent kút – Segítő Szűz Mária kápolnája (Vodica – Kapelica Marije Dvice Pomoćnice). A legenda szerint még a nők kapáltak a rét nevű „bríg“-en, egyik közülük a nagy lendületben a kapa alatt vérhez hasonló folyadékot talált. Miután ezen a helyen kiásták a kutat, ezen a helyen a 19. század végén kápolna épült, amely a környező falvak zarándok helye lett Péctől – Szabadkáig. A település leglátványosabb turisztikai vonzereje a farsangi busójárás. Farsang vasárnapján a busók Petárda utcáit járkák, hétfőn pedig a gyermek busójárást tartják. Hagyományosan a leglátványosabb a petárdai busójárás, a „petaračke buše”.

Megtalálható a településen:

Baranyaszentistván (Petlovac)

A Dráva, Duna és a magyar határ háromszögében található. A falu a történelem folyamán először (magyar uralom alatt) Szent István nevét viselte, később a betelepülő németek

Blumendorfra – Virágfalura keresztelték. A falu udvarai még ma is tanúsodnak a virágtörténelmről. A helybeliek továbbra is ápolják a parkokat, labirintusaikkal és élénk színű virágaikkal együtt. A falu a római útvonal szerves részét képezte, stratégiai jelentőséggel bírt. A település később sváb falu, amit temetője bizonyít a legjobban, kétharmada német anya-

nyelvűek sírját borítja. Trianonban Jugoszláviához került, ezt követően elüldözték a svábokat. 1991-ben Horvátországhoz csatolták. A templomot 1856-ban alapították, a plébániai templom pedig 1772-ben épült. A település közelében a Karasica folyó mentén egy feudális malom volt és egy magtár. Abban az időben a településen volt már 8 kézműves: bognárok, kádárok, takácsok, szabók és kőművesek éltek a faluban. A település keleti részén birtokos szénüzem volt, ami minőségi gyertyánfából szemet készített, ami nem csak a falu és a közeli településeket, hanem Eszék (Osijek) várost is ellátta szénrel. A XX. század kezdetén Baranyaszentistvánnak volt saját téglagyára is. 1918-ban Baranya déli részét az új SHS (Szerb-Horvát-Szlovén) királysághoz csatolták a trianoni békeszerződéssel 1920. június 4-én. A második világháború végezetével 1945 májusában a német lakosságnak el kellett hagynia lakóhelyét, és így az új kormány Muraközről (Međimurje) telepített lakosokat a település üres házaiba, a hasonló terep és a magyar határ közelléte miatt.

Lőcs (Luc)

Megtalálható a településen:

Lőcs Északnyugat-Baranya része, amely a magyar államhatár közelében található. A régi település és a plébánia már 1333-ban említve van a vatikáni levéltárban. A település közepén „Szent Mária Magdolna” plébaniatemplom található, ami régen épült és a védett emlékművekhez tartozik. Ez valójában egy katonai létesítmény, amelyeket a törökök raktárnak használtak, körülötte pedig török temető volt. Elemezve a templom alapjait rájöttek, hogy a korai középkorból való.

Az első elem a római cserepek töredéke volt, ami a templomot borította. A második elem a római téglákat, és a harmadik pedig a legrégebbi helyet jelenti a településen. A XIII. század közepe előtt már megvolt a település temploma, amely szilárd anyagból lett felépítve és 1241-ben megsérült a tatár hadjáratok során.

Megtalálható a településen:

Újbezdán (Novi Bezdán)

Az egykori mocsaras, vizenyős területre a bácskai Bezdánból érkeztek az első lakók, akik a Dráva

mellett húzódó töltés földmunkálatainál dolgoztak és 1865-ben épült fel Újbezdán, Schaumburg-Lippe György herceg birtokán. Ezen kívül megélhetésükhöz egy hold földet is juttattak a leteleplőőknek. Az 1864-es év végéig 35 család költözött át Bezdánból. Az új lakosok régi hazájuk után Újbezdánnak (Novi Bezdán) nevezték el a helyet, melyet közigazgatásilag a beremendi körjegyzőséghez csatoltak. Ma a térség legnagyobb számban magyarul lakta faluja. Az I. világháború előtt a Pécsi Kultúr hivatal még Hódmezővásárhelyen, sőt Erdélyben is foglalkoztatta az újbezdáni kubikosokat, munkásokat, vasút és öntözőrendszer, konyhakertészeti öntözőrendszerek kialakításánál. Sok gyerekes család települt itt le, pár év után iskolát is alapítottak. 1988-ban építettek új iskolaépületet. Újbezdán lakossága 1933-1935 között felépíthette katolikus templomát. Az isteni hajlék titulusa Mihály főangyal, régiesen arkangyal, a mennyei seregek fejedelme lett. Az 1997 után felégetett templomot 2005 novemberében szentelték fel. A településen található tájház a magyar anyanyelvű lakosság életét mutatja be.

Novi Nevesinje

A magyar lakta térség egyik legkisebb települése. Nevét a rét közeli magyar szófordulatból kapta, megfelelő horvát fordításban. A település lakossága mára horvát.

Torjanc (Torjanci)

Piktogramok jelentése

Templom

Posta

Vasútállomás

Buszmegálló

Erdő

Temető

Ház-műemlék

Szálláshely

Bolt

Műemlék

Múzeum

Barlang

Étterem

Tölgyfa

Kerékpárút

Déli Pont

Gyógyszertár

Strand

Halastó

Gyalogút

IPA *CULTRROUTE*

PROJEKT CÍME:

Tematikus útvonal létrehozása kulturális örökség alapján

PROJEKT RÖVID CÍME:

Coultroute

VEZETŐ KEDVEZMÉNYEZETT:

Beremend Nagyközség Önkormányzata

PARTNER:

Baranyaszentistváni

(Petlovac)

önkormányzat

EURÓPAI UNIÓS TÁMOGATÁS:

165 060,65 EUR

A PROJEKT IDŐTARTAMA:

12 hónap

(2015.10.1.-2016.9.30.)

Cultroute

We welcome our readers on Cultroute, the joint thematic route of Beremend and the Croatian Petlovac Township. Beremend and Petlovac Township together have designed a thematic route to show the heritage of the area in project number HUHR/1101/1.2.3./0021. The main goal is to set up a thematic cultural route which helps to promote the tourism based on sustainable development in the border region.

The partnership - involving the nearby settlements - undertook the task of creating a tour route to present the values of religious heritage originating from the region's collective roots. The route connects existing tour lines and popular destinations between the two sides of the border colouring the small region's touristic product scale. Furthermore the project contributes to the requirements of the recent tourism concerning the involved settlements. The project implies the physical development of the cultural route which means creating tourist resting-places, general PR and marketing activities on both side of the border to promote the new tourist product. This formed route offers an alternative to the visitors in the area, for those who would like to fill their stay with content. The route is certainly environmental friendly, focuses on active tourism as the tour route tries to take aim at the environment conscious, active people, who would like to travel the region by bicycle, on foot or on horseback.

On the Hungarian side the route criss-crosses seven settlements while on the Croatian side eight settlements joined in.

The Hungarian section

The Cultroute affects seven settlements on the Hungarian side; the distance travelled is 31 km. The new route will be added to the route of hikers - especially for cyclist. In the beginning, even by smaller amount, but it will generate a demand while also introducing the visitors to the local values, built and natural heritage and last but not least it will bring closer the current living culture. Some parts of the route can only be passable by bicycle, horse or on foot which will offer a perfect alternative by connection to the EUROVELO 13 Iron Curtain route (Three River bicycle route). Even for the tourists that come here to see the attractions of Siklós, Harkány or Villány.

Found in the settlement:

Magyarbóly

The settlement and its surroundings were already inhabited in the ancient time which is proven by findings from the Roman Era. The name of Magyarbóly first appears in charters from 1287 and was written like Boyad since the village belonged to

the Bólyai family for a long time, then a Franciscan monastery was built here and operated for long decades. In the 15th century the area was well known for its wine and trading, but the prosperity was broken by the Turkish occupation. Swabian settlers from Tolna arrived in the village between 1755 and 1830. They built the first school and the first church of the village. For a long time the settlement was the centre of the evangelical community. The Serbian army arrived to Magyarbóly in 18th of November 1918 and it occupied Baranya County up to Pécs-Abaliget line for nearly three years.

Attraction of the settlement:

The evangelical church was built in 1854 in romantic style. The most valuable work is the altarpiece of Last Supper by Viktor Madarász. The church was consecrated in 1993 by Protestant bishop Loran Hegedüs, 50 years after the foundation stone was laid.

The Catholic Church: The chapel was converted in 1969 from an old bell tower and a residential house.

The Serbian Orthodox Church: The church was built 1813 - 1814 and currently it is in a poor condition. The longitudinal axis is perpendicular to the line of the street; the entrance opens to the west.

Found in the settlement:

Lapáncsa

Lapáncsa is situated south of the Villány Mountains in the triangle formed by the Danube and Drava rivers that is called Drávamellék area according to geographical landscape

schedule. The name of the village occurs first time in 1349 as Lappanch. Around 1760 German settlers arrived to the village; they were followed by Hungarians of Roman Catholic religion. From a hydrological point of view Lapánca's district is rather dense; the Karasica stream is flowing and breaking into smaller water-courses next to it. The settlement has only one street which with a typical old German building style. The village is famous for the Roman Catholic Church that was erected in honor of the Immaculate Conception in 1781. The early Baroque Roman Catholic Church is of outstanding value, a listed building that reflects the rank of the former settlement. The building is a nationally protected monument. The church is special because it was also a burial ground for the Lapánca people in the old days. The cemetery surrounds the church and there are a lot of old, beautifully carved stone cenotaph, which are to be protected as a historic environment. The bell tower of the old Roman Catholic Church is home to barn owls.

Püspökbóly

Found in the settlement:

Today it administratively belongs to Beremend, it is not a separate settlement, but until 1933 it was considered as an independent village by the

name of Rácbóly. It is located northeast of the centre of Beremend. In the middle of the 19th century the population of Beremend - nearly half of that Serbian minority - largely determined the population of Rácbóly as well. By the 1910's Beremend's majority already consisted of a German origin ethnic group, the Serbs were still living mainly in Rácbóly. Its name was changed in the 1930's when the local names starting with Rác were all renamed. It is not surprising in the aspect that during the 33-month occupation of the Serbian army even the Püspökbóly estate was also thoroughly looted by the occupying Serbian troops.

Found in the settlement:

Beremend

The oldest artefacts which refer to the presence of human in Beremend come from the Neolithic times. A sand pit in Beremend turned out to be a former graveyard, rich in artefacts. There is also an artefact from Roman times, the end of the 4th century or the beginning of the 5th, which achieved fame all around Europe. The area was repopulated

after the Settlement of the Hungarians in the 10th century. Even two commonality graveyards were found from this area around Beremend. The first record is from 1281. During the Osman subjection Beremend – as other agricultural towns – lived by wine production. The Danube and the Drava rivers provided excellent opportunities for transport activity. In the Battle of Nagyharsány (12 August 1687) Beremend had an important strategic role in the final defeat of the Osman Empire. The role of Beremend was important since the military supply and resupply line of the Turkish army was located there. The resettlement of the village began in the early 1700s, during this time Beremend becomes a settlement of three nationalities and three temples. The German, Hungarian, Serbian population are articulated into “ethnic islands” but that doesn’t mean seclusion by all means. In 1769 the village already has school. Flood protection and drainage works had already started in 1858 and as a result ramparts were built along the river Drava. By to the Treaty of Trianon was not only an abstraction on paper for Beremend since after the war the borderline almost crossed the village and major outskirt areas (forests, meadows) were transferred to the other side of the border. In 1914 during the occupation of Southern Area villages Petárda, Torjác, Újbezdán were reannexed to Beremend. A new era followed in the life of municipality on 28 November 1944 when the Soviet troops arrived. A sad moment of the establishment of „national democracy” was Pentecost of 1946 when the majority of German speaking inhabitants of Beremend were put into wagons.

Attraction of the settlement:

Crystal cave of Beremend: The cave was discovered in 1984. The interior of the cave (with an opening at the height of 126 metres) was shaped by hot springs and the lower routes of the cave are still in contact with these warm waters. The most remarkable shapes are pea stones, aragonite pins, huntite and certain kinds of stalactites. The 700 metres long cave has several levels and it is under special protection. It may only be visited with a permit issued by the National Park for professional reasons.

Mendele Ferenc Memorial House: Ferenc Mendele was born in the settlement of Beremend. The memorial house is also the birth house of Ferenc Mendele, which was inaugurated in 1996 after renovation. Ferenc Mendele was the greatest monument protector in the second half of the 20th century, architect awarded with the Ybl Prize and the former director of the National Monument Protection Authority.

The Lido: The wonderful lido of the village with karst water and 3 pools (one sport, one training and one children's pool) waits for the bathers. The 28 °C degree karst water of the Beremend Lido Bath offers refreshment to visitors during hot summers.

The Reconciliation Chapel: The chapel was constructed on that viewpoint where the refugees from the Yugoslav wars a few decades ago could see how their villages and churches across the border were destroyed by the inhumane destruction. The chapel is also a memorial for the people who underwent forced relocations from Beremend and its vicinity in 1946.

Smithy (159th Kossuth Lajos Street): The building was constructed in the late 1800s; it used to be the workshop of blacksmith Ferenc Molnár. The renovation took almost 5 years, several original tools that were lost had to be replaced. The bishop of Pécs, Mihály Mayer consecrated it in 2008. It opened to the public then.

St. Michael's Church: The first records about the church are from 1333, but it was completely destroyed during the Turkish occupation. It was rebuilt at its original location in 1719. The feast of the church - that bears Baroque, Rococo and neo-Classical motifs - is held on 29th of September every year.

St. Roch's Chapel (on the outskirts of Beremed): This Catholic religious memorial site is situated at the southern border of the village. During the plague in 1739 many people died, even though quarantine was ordered in the county and the river crossings on Drava and Karasica were guarded by the army. A chapel was erected in the honour of St. Roch after the disease passed – according their vow –. According to tradition the followers brought the building materials in their hands and on their backs.

The Ascension of Christ Orthodox church: The Orthodox church of Beremend was built in Baroque style in 1735. The renovated building is a protected monument. The main facade and the tower were rebuilt in the 19th century.

Calvinist church: The church was built in 1869 in Baroque style, and it is currently a protected monument.

Bust sculpture of Lajos Barta: Lajos Barta was born in Kistapolca in 1878. He was a law student and later a journalist. His first drama (Parasztok/Peasants) was banned after the second performance, due to its criticism of the 1911 land distribution. He took a role in the literary politics of the Hungarian Republic of Councils. From the autumn of 1919 he was imprisoned afterwards lived first in Berlin than in Vienna. He was awarded the Kossuth Prize in 1956.

The abandoned mines are great locations for an excursion.

World war memorial: During the First World War 68 soldiers from Beremend lost their lives. Trees were planted to commemorate the fallen heroes and a monument shaped like a sword was also erected in 1930.

Found in the settlement:

Kásád

It used to be a swampy area where several streams and fish ponds could be found. The village itself was also surrounded by water and it is still clearly visible on the settlement's structure to this day. We can follow the name of the village

with smaller interruptions from 1294 onwards. It could be first read in the form of Kassad in a deed dated 1294. Croatian population inhabited

Kásád at the end of the 17th century. The settlers were Roman Catholics and they were considered Illyrian Sokac according to their tongue-speaking. Their settling was done in an organized manner. They brought their customs, folk art and culture with them and they probably preserved those customs the longest within the Croatian nationality in Hungary. This was due to isolation, resulting from favorable geographic conditions of the settlement. Germans settled down here in the mid-1800s and people with Hungarian mother tongue did the same at the last third of the 19th century. In this place Hungarian, German, Sokác and Serbian were living in piece for centuries.

Attraction of the settlement:

Sokac Country house: In 1984, the village purchased the house which was built at the beginning of the 19th century and it was developed to a country house. The walls are partly rammed earth walls and partly adobe walls.

South point: The southernmost point which is accessible by road in Hungary is marked by a headboard near Kásád.

Roman Catholic Church: In 1974-76 a prayer house was built in place of a burned house next to the more than 100 years old bell tower.

Old

Old lies directly in the vicinity of the Croatian-Hungarian border. Eperjespuszta and Tótokföldje are located between the village and the border and they administratively belong to Old. At present it is a dead-end settlement, at the line of the Dános-Channel the asphalted road comes to an end, but before the tarmac road world Old was connected with a dense network of various dirt roads with the neighboring settlements. Among them the most important roads were those to Kásád, Torjanc (it is now in Croatia) and the only one that goes to Egyházasharaszti. The first mentioning of the village is dated from 1284. Nicholas Zrinski's troops achieved victory over the Turks near the village in 1566. Old belonged to the Zrinski

Found in the settlement:

family in the 17th century. There was plenty of water, the people dealt with fishing activities mainly. The village belonged to the Darda estates until the Treaty of Trianon. After the border arrangements the settlement lost one of the most beautiful part of floodplain forest next to the Boros backwater. In fact, approximately 60 hectares of the village's land got to Torjanc's possession after the people from Old were not able to cultivate their land, as they should have walked over the official border to the other side of the Drava's main branch. The fate of the border settlements was sealed in communist era as their accessibility was very difficult - and still is - , developments were ceased and it has led to a slow abandonment.

Attraction of the settlement:

The Calvinist church: The church which stands today is already the third in line. The first one was built by the people of Újtó village despite the ban in 1743. The tower was only built in 1786. By 1896 so it was completely rebuilt in the form of today's late-Baroque style. Due to its bad condition the church was listed for demolish in 1984, but the protests and kind hearted people rescued the church of Old. The renovation work lasted from 1985 to 1990. The painted coffered ceiling was designed by the Swiss painter Pierrette Erne-Kopp and a 40 manned French painter team carried it out.

Ancient cemetery: The oldest from the settlement's four cemeteries was opened around 1700.

350-year-old oak tree with a resting area: Resting area with benches, tables and a built fire-place.

Found in the settlement:

Egyházasharaszti

The name of the village refers to the fact that it already had a church in the very early times and 'haraszt' (filcales) refers to the wide range of oak forests in the surroundings.

It was already inhabited in the Bronze Age; according to a record from 1294 it was mentioned as an important place where military roads crossed. On the front of the crest there is a wolf with a zander in his mouth and three churches that symbolizes the three ancient settlements Baksi (wolf), Süllőd (fish), Haraszti (oak forest). In August 2005, an exploration

was carried out around the old mill stream and 37,5 °C thermal water was found, but they hope that further excavations would result in even hotter thermal waters.

Attraction of the settlement:

Calvinist church: The former church which was built between 1785 and 1786 and it was devastated by a fire. The new church was erected in 1853-55. A new tower was built in 1939. It was renovated in 1967.

Petárda (Baransko Petrovo Selo)

Found in the settlement:

The settlement can be found in Baranya, Croatia. The first written record is from 1349 and its name was Petárda. It is situated one kilometer from the Hungarian-Croatian border. The easiest way to approach it from Hungary is through the Beremend crossing point. Ten percent of its inhabitants stated themselves as Hungarians according to the 2001 census. The economy of the settlement is based on agriculture, forestry and animal husbandry. According the traditions there was a mosque in the village in the place of the current cemetery. After the withdrawal of the Turks the mosque was reconstructed into a catholic church. During the Yugoslavian war between 1991 and 1998 the 90% of the population abandoned the settlement. The life slowly returned to the village afterwards. A volunteer fire brigade, a cultural club, a hunting club, a sports club and a youth organization are in operation in the settlement. Its religious life is active. The seat of the Deacon St. Lawrence Martyr

Parish – established in 1903 – is located in the village. The locals hold saint's day on 10 August. The organ A Szent kút- Segítő Szűz Mária kápolnája (Holly well - Chapel of the helping Virgin Mary) of the temple was made by Joseph Angster. According to the legend, until the women were spudding on the „bríg” called meadow, one of them found a liquid similar to blood under the spud. After they excavated a well on

the same place, in the late 19th century a chapel was also built in the same place that became a place of pilgrimage for the nearby villages from Pécs to Sabadka. Its most spectacular tourist attraction is the Busó festival in carnival season. Busós walk the street of Petárda on carnival Sunday and the children's Busó festival is held on Monday. The most spectacular Busó festival of Petárda traditionally is the 'petaračke buše'.

Found in the settlement:

Baranyaszentistván (Petlovac)

It can be found in the triangle of Drava and Danube rivers and the Hungarian border. The village wore

the name of St. Stephen first in its history (under Hungarian rule) but later the settler Germans named it Blumendorf - Flower village. Today the courtyards of the village still bear witness to the flower history. The locals still look after the parks together with their labyrinths and vivid flowers. The village had a strategic importance and it was an elemental part of the Roman road system. Later the settlement became a kraut village which is most proved by its cemetery, it is covered two-third by German speakers' graves. Following that the krauts were chased away after the village was transferred to Yugoslavia by the Trianon Peace Treaty. It was annexed to Croatia in 1991.

The temple itself was established in 1856, while the parish temple in 1772. Near the village along the Karasica River there was a feudal mill and granary. At that time there were eight craftsmen: wheelwrights, coopers, weavers, tailors and masons living in the village.

A coal plant was located on the east side of the settlement that was producing quality coal from hornbeams which supplied not only the village itself but also the city of Osijek with coal. In 1918 the southern side of Baranya was connected to the new SHS (Serbian-Croatian-Slovenian) kingdom with the Treaty of Trianon in the 4th of June 1920. With the end of the Second World War in 1944, the German residents had to leave their homes in May 1945 that way the new government could settle residents in Muraköz into the empty houses because of the similar are and vicinity of the Hungarian border.

Lőcs (Luc)

Found in the settlement:

Lőcs is part of North-west Baranya which can be found on the border of Hungarian state border. The old settlement and the parish are already mentioned in the archives of the Vatican. On the center of the settlement a Saint Mary Magdalen parish-church is located that was built long ago and belongs among the protected memorials. In fact it is a military facility that the Turks used as storage, and around which there was a cemetery. Analyzing the foundation of the temple, it is clear that the building originates from the Middle Ages. The first elements were the fragments of roman tiles around the temple. The second element was the roman bricks while the third element means the oldest are of the settlement. Before the middle of the 13th century the temple of this settlement already existed from solid materials and was damaged in 1241 during the Tatar campaign.

New Bezdán

Found in the settlement:

The first inhabitants to the one-time swampy wetland arrived from Bezdán, Bácska. They were working on the earth moving of the ramparts along the Drava River and they built Newbezdán (Újbezdán) on the estates of Duke George Schaumburg-Lippe in 1865. Besides that the settlers received one acre of land. 35 families had moved in from Bezdán by the end of the year 1864. The new inhabitants named the place New Bezdán (Novi Bezdán) which was joined to Beremend district notary governmentally. Today it is the region's most Hungarian inhabited village. Before the First World War the Culture Office of Pécs employed ground men and workman even in Hódmezővásárhely and Transylvania for constructing railway, irrigation and truck farming irrigation systems. A lot of family settled here with children, they built a school in a couple of years as well. The new school building was built in 1988. Inhabitants of New Bezdán have built their Catholic church between 1933 and 1935. Archangel Michael, the

prince of the heavenly host, became the title of the divine house. After 1997 the scorched church has been rebuilt and consecrated in November 2005. The county house of the settlement introduces the life of the Hungarian speaking population.

Novi Nevesinje

It is one of the smallest settlements of the Hungarian inhabited region. Its name comes from the Hungarian “rét” (field) figure of speech in proper Croatian translation. The settlement has Croatian inhabitants by now.

Torjanc (Torjanci)

Pictograms meaning

Temple

Post office

Railway station

Bus station

Forest

Cemetery

House monument

Accommodation

Shop

Monument

Museum

Cavern

Restaurant

Oak

Bicycle

Southern-most point

Pharmacy

Lido

Fishing lake

Pedestrian

Cultroute

Dragi čitatelju dobro došli na Culrouteu koji je zajednička kulturno tematska ruta Beremenda i Hrvatske općine Petlovac. U okviru zajedničkog projekta Beremenda i Petlovca pod referentnom oznakom HUHR/1101/1.2.3./0021 označena je tematska ruta kojomu je cilj predstaviti nepokretnu kulturnu baštinu regije. Osnovni cilj projekta je razvoj jedne tematizirane kulturne rute koja promiče razvoj turizma na principu održivog razvoja u pograničnom području regije.

Partnerstvo se bazira na izradi jedne turističke tematske rute kojomu je osnovu dala na zajedničkim korijenima bazirane religijske vrijednosti, baštine uključujući i obližnja naselja. Ruta pruža poveznicu među postojećim pješačkim stazama i popularnim turističkim odredištima na obje strani granice pomoću kojih dodatno obogaćuje turističku ponudu male turističke regije. Osim toga projekt pridonosi uključenim naseljima udovoljiti specijalnim zahtjevima suvremenog turizma. U projekt je uključen razvoj fizičkog okruženja kulturno tematske rute, to jest uključivalo je stvaranje turističkih odmarališta, odnosno izradu zajedničkog PR- a i marketinških aktivnosti na obje strane granice, kako bi promovirali novi turistički proizvod. Označena ruta pruža alternativnu mogućnost za posjetitelje da doživljajima popune svoj boravak. Ruta je fokusirana na aktivni i ekološki prihvatljivi turizam, pošto ciljna skupina turističke rute usmjerena je na ekološko aktivni sloj turista koji s biciklom, pješice ili na konju žele obići područje.

Na Mađarskoj strani ruta prelazi preko sedam naselja dok na hrvatskoj strani priključeno je osam naselja.

Mađarski dio rute

Na Mađarskoj strani staza rute cultroute prelazi preko sedam naselja u udaljenost od 31 km. Nova označena ruta bit će označena za pješake – posebno na rutama za bicikliste. U početku iako u manjim koracima ali može generirati veću posjećenost i zainteresiranost za lokalne vrijednosti izgrađene i prirodne baštine odnosno preko nje mogu bolje upoznati sa kulturom i približiti se mjesnim običajima. Pojedini dijelovi rute mogu se posjetiti jedino biciklom na konju i pješice, te pruža izvrsnu alternativu kako bismo povezali s EUROVELO 13, Ruta željezne zavjese (Biciklistička ruta „Tri rijek”), odnosno kako bi turisti posjetili atrakcije Šikloša, Harkanja, Vilanja.

Može se naći u mjestu:

Madžarboja

Grad i okolno područje već u antici je bilo naseljeno područje koje potvrđuju i pronađeni arheološki nalazi iz rimskog doba. Ime Madžarboj prvi put susrećemo 1287. godine u jednom povelju onodobno se pojavljuje u obliku Boyad. Selo je dugo vrijeme

bio u posjedu obitelji Bólyai zatim tu su osnivali franjevački samostan. U 15. stoljeću područje je bilo poznato po svojim vinima i po trgovini, ali taj procvat prekinula je turska okupacija. Između 1755. i 1830. godine u selo su se doselili Švabi iz Tolne. Oni su sagradili prvu školu i crkvu sela. Naselje je dugo bio centar evangelističke vjeroispovijesti. U Madžarboj srpska vojska je ušla 18. studenog 1918. godine i okupiralo područje do Pečuh- Abaligeta na skoro 3 godine.

Znamenitosti naselja:

Evangelistička crkva: sagrađena je 1854. godine u romantičarskom stilu. Najvrednije djelo je oltarna slika, slika Posljednje večere od slikara Viktora Madarász. 50 godina nakon postavljanja temeljnog kamena, 1993. godine je posvetio reformatski biskup Lóránt Hegedűs.

Katolička crkva: pored starog crkvenog zvonika jednu staru seosku kuću su preoblikovali u crkvu još 1969. godine.

Srpska pravoslavna crkva: sagrađena je 1813. i 1814. godine.

Lapáncsa

Lapandža nalazi se južno od Planine Vilanj, u trokutu omeđeno Dunavom i Dravom, prema geografskom području nalazi se u tzv. Drávamelléku. Ime

Može se naći u mjestu:

naselja prvi put u pisanom obliku javlja se 1349. godine u obliku Lappanch. 1760. Nijemci su se uselili, koje su slijedili 1850.-ih godina rimokatolički Mađari. Lapandža glede vodene mase vrlo je gusta pored nje teče i razdjeljuje se na manje proto-

ke rijeka Karašica. Naselje ima samo jednu ulicu koji na sebi donosi karakteristike tipičnih njemačkih kuća. Selo je poznato po Rimokatoličkoj crkvi koja je podignuta 1781. godine u čast Bezgrešnog začeća. U ranobaroknom stilu sagrađena rimokatolička crkva izuzetne je vrijednosti, te ujedno predstavlja i nekadašnji ugled mjesta. Građevina je pod nacionalnom zaštitom. Crkva je posebno značajna pošto Lapandžani groblja su uredili unutar dvorišta, gdje možemo vidjeti mnogo starih i lijepih groblja, te groblje i njihova neposredna okolina je posebno zaštićeno kao spomenik kulture. Toranj rimokatoličke crkve je već odavno stanovište kukuvije drijemavice.

Pišpek

Može se naći u mjestu:

Danas pripada administrativnom području Beremenda i već nije zasebno naselje ali do 1933. godine pod imenom Rácbóly smatrao se zasebnim selom.

Nalazi se sjeveroistočno od centra Beremenda. Na sredini XIX stoljeća gotovo polovicu stanovništva Beremenda je činila srpska manjina koja je u velikoj mjeri određivao stanovništvo i u Rácbólyu. U 1910.-im godinama većinu stanovništva Beremenda predstavljali su Nijemci dok većina Srba živio je u Rácbólyu. Mađarsko ime su mu izmijenili u 1930.-im godinama kada sva naselja s početkom imena Rác moralo se preimenovati. Zato nije začuđujuće da za vrijeme srpske okupacije tijekom 33 mjeseca okupacijske trupe isto su opljačkali Pečuškoj biskupiji pripadajući posjed u Pišpeku.

Beremend

Može se naći u mjestu:

Najstariji arheološki nalazi Beremenda koji upućuju na nastanjenost su pronađeni iz neolitskog doba. Neki bakreni lonci isto prikazuju na stalnu ljudsku prisutnost na tom području. U jednom pješčanom rudniku Beremenda pronašli su bogato groblje. Krajem 4. stoljeća ili početkom 5. stoljeća iz kasnog Rimskog doba je pronađen je-

dan Europsko poznati nalaz. Područje nakon osvajanja domovine, u 10. stoljeću ponovno se nastanjuje te iz tog razdoblja pronađena su dva veća javna groblja u blizini Beremenda. Prvi pisani dokument o naselju je iz 1281. godine. Za vrijeme turske vladavine njegovi stanovnici bavili su se prvenstveno vinogradarstvom, pored kojeg za prijevoz izvrsnu priliku je pružala rijeka Dunav i Drava. U bici kod Aršanja (12. kolovoza 1687.) Beremend je imao znatnu ulogu jer tu se nalazila linija opskrbe turske vojske. 1700.-ih godina ponovno započinje obnova stanovništva, te u tom razdoblju Beremend je postao tronacionalno naselje s tri različite crkve. Njemačko, Srbsko i Mađarsko stanovništvo unutar sela raspodijelio se u tzv. „etničke skupine” ali to nije značilo potpuno odvajanje. Selo već 1769. godine je imao svoju školu. Već 1858. godine započeli su radovi za izradu zaštite od poplava, kao i radovi za kanalizaciju i odvodnjavanje. Kao rezultat toga izgrađen je zaštitni nasip uz rijeku Dravu. Nakon Trianonskog mirovnog ugovora Beremendu dokument nije predstavljao samo neku vrstu apstrakcije jer maltene preko sela je bila označena nova granica. Važniji periferalni dijelovi naselja (šume, livade) pripali su drugoj strani. 1941. nakon okupacije ponovno je priključeno naselju područje sela: Baranjsko Petrovo Selo, Torjanci i Novi Bezdán. U životu naselja još jednu graničnu dob je predstavljao 28. studeni 1944. godine – kada u Beremendu pojavili su se ruske trupe. 1946. godine na dan Duhova u povijesti Beremenda je ujedno i tužna stanica u izgradnji „nacionalne demokracije” kada veliki dio njemačkog stanovništva naselja utovareno je u vagone.

Znamenitosti Beremenda:

Špilja kristala u Beremendu: Špilja je „pronađena” 1984. godine. Kanale špilje čiji se otvor nalazi 126 m iznad morske razine oblikovale su termalne vode, kojima su dubinski kanali još i dan danas povezani. Najljepši oblici su biseri, argoniti, huntiti te različiti stalaktiti i stalagmiti. 700 m dugačka, na više razina, te strogo zaštićena špilja se može posjetiti samo iz stručnih razloga uz dozvolu Nacionalnog parka.

Rodna kuća Ferenc Mendele: Ferenc Mendele rođen je u Beremendu. Rodnu kuću Ferenc Mendel samouprava je obnovila i otvorila 1996. godine. Ferenc Mendele je bio najveći građevinski inženjer, zaštitnik spomenika u drugoj polovici XX. stoljeća, koji je nositelj nagrade Ybl, te nekadašnji direktor Državnog inspektorata za zaštitu spomenika.

Kupalište: Prekrasno kupališni kompleks napajan kraškom vodom, koji očekuje svoje goste s 3 bazena (1 sportski, 1 učenički, 1 dječji bazen). Kupalište sa svojom kraškom vodom od 28 °C udobno je u ljetnoj vrućini.

Kapela pomirenja: Kapela nalazi se na onom brdu odakle izbjeglice Domovinskog rata mogli su vidjeti da svoja sela crkve na drugoj strani granice kako razaraju. Kapela pomirenja ujedno je spomenik prisilno deportiranim iz 1946. godine.

Kovačnica: Na kraju 1800-ih godina je sagrađena kovačnica. Bio je kovačnica Ferenc Molnár. Obnova je trajala 5 godina. Mnogo originalnih alata je falilo koji su morali nabaviti. 2008. biskup Mihály Mayer je posvetio i onda su ju otvorili pred javnošću.

Crkva sv. Mihovila: Prvi pisani spomenici su iz 1333. ali za vrijeme Turske vladavine u cijelosti je porušena. 1719. nanovo je izgrađena na originalnom mjestu. Opraštanje barokno, rokoko i klasicističkom stilu sagrađene crkve održavaju 29. rujna.

Crkva sv. Roka (Predgrađe Beremenda): Katolički vjerski spomenik na južnoj granici naselja u blizini graničnog prijelaza. Zbog kuge 1739. više ljudi je stradalo iako su u županiji naredili karantenu. Dravski prijelaz i prijelaz kod Karašice čuvala je vojska. Nakon epidemije – u skladu s njihovim zavjetom – podigli su kapelu u čast Svetom Roku. Prema tradiciji vjernici u svojim rukama i na leđima su donosili građevinski materijal.

Ušašće Kristovo Pravoslavna srbska crkva: Beremendska pravoslavna crkva građena je u baroknom stilu 1735. Restaurirana zgrada je pod zaštitom. Glavnu fasadu i toranj u XIX. stoljeću su ponovno izgradili.

Reformatska Crkva: Današnja spomen crkva podignuta je 1869. u baroknom stilu.

Poprsje Luja Barta: Luj Barta rodio se 1878. u Kistapolcu. Bio je pravni student i novinar. Prvu dramu (Seljaci) nakon druge predstave su zabranili zbog aludiranja na podjelu zemljoposjeda 1911. godine. Primio je književno političku ulogu za vrijeme Tanácsköztársasága. Od 1919. bio je u zatvoru zatim živio je u Berlinu i Beču. 1956. godine dobio je Kossuthovu nagradu.

Vinogradi: Povučeni prostori rudnika sjajno je mjesto za jedan izlet.

Spomenik I. Svjetskog rata: Tijekom I. Svjetskog rata poginulo je 68 beremendskih vojnika. U spomen herojima posadili su stabla, zatim 1930. godine podigli su i jedan spomenik nalik na mač.

Može se naći u mjestu:

Kašad

Na nekadašnjem močvarnom području bilo je više potoka i ribnjaka, i samo selo bilo je opkoljeno vodom koje i danas ostavilo svoje tragove na seoskoj arhitekturi, te strukturi naselja. Ime sela s manjim i većim preprekama možemo pratiti

od 1294. godine. Prvi put možemo čitati o njoj u jednoj ispravi iz 1294. godine gdje se javlja u obliku Kassad. Na kraju XVII. stoljeća na područje Kašada uselili su se Hrvati. Naseljenici su bili rimokatolici, te s obzirom na njihov ilirski jezik, Šokci. Njihovo useljavanje vršilo se u organiziranom obliku. Donijeli su sa sobom svoje običaje, narodnu umjetnost i kulturu koje su prema pretpostavkama najdulje čuvali kao Hrvati u Mađarskoj. Sredinom 1800.-ih godina nastanili su se i Nijemci te u zadnjoj trećini 19. stoljeća uselili su se i Mađari. Na tom mjestu stoljećima su živjeli u miru Mađari, Nijemci, Šokci, čak i Srbi.

Znamenitosti naselja:

Šokačka tradicionalna kuća: Selo 1984 godine kupilo je jednu kuću s dodatnom infrastrukturom i preoblikovala ju je u tradicionalnu kuću. Preoblikovana kuća je sagrađena na početku XIX. stoljeća. Dio zidova sastoji se od zbijenih zemljanih zidova, a djelomično od čerpiča.

Južna točka: Najjužnija točka Mađarske označena je drvenim spomenikom u granici naselja Kašad.

Rimokatolička Crkva: Uz zvonik koji je stariji više od 100 godina sagrađena je i hram između 1974-76. godine na mjesto izgorjele kuće.

Oldince:

Može se naći u mjestu:

Oldince nalazi se u neposrednoj blizini granice s Republikom Hrvatskom. Između sela i granice nalazi se upravno administrativno pripadajuća mjesta Eperjespuszta i Tótokföldje. Karakter je slijepo selo, koje se završava cestom u liniji kanal Dános ali makadamskom gustom cestovnom mrežom povezana je s bližim naseljima od kojih su najvažnija koje naselje povezuju s Rastincem i Kašadom i cestom koja ide prema Hrvatskoj i vode prema naselju Torjanci. Povijesni izvori selo prvi puta spominju 1284. godine. Godine 1566. Nikola Zrinjski sa svojom vojskom u granici naselja je doživio pobjedu nad Turcima. Jako je bilo puno vode te zbog toga ljudi su se bavili ribarstvom. Prije Trianona naselje je pripadao posjedima Darde. Nakon ponovnog označavanja granica naselje je izgubio jedan od najljepših dijelova, šume oko napuštenog riječnog rukavca Boros. Također 60 hektara zemlje od onda pripadao je Trojancima pošto taj dio zemljišta se nalazi na drugoj strani rijeke Drave koja je postala granica. Njihova sudbina za prekoračenje granice zapečatila se za vrijeme socijalizma, zbog bliskog položaja granice postepeno pogoršanje, prestanak razvoja, doveo je do sporog napuštanja mjesta koje i dan danas traje.

Znamenitosti:

Reformatska Crkva: Današnja crkva je treća za redom na tom mjestu. Unatoč zabrani prva crkva je sagrađena oko 1743. godine zahvaljujući ljudima iz Újtóa. Toranj tek je dodatno izgrađeno 1786. godine. 1896. godine u potpunosti je obnovljena i dobio je današnji izgled u kasno baroknom stilu. Pozivajući se na loše stanje 1984. godine željeli su ga srušiti ali zahvaljujući prosvjedovanjima i dobrovoljnim ljudima spasili su crkvu Oldince. Obnovljenje trajalo je između 1985. – 1990. godine. Strop s ofarbanim kasetama dizajnirao je švicarski slikar Pierrette Erne-Kopp, te sa svojim 40-ak francuskih pomoćnika i izveo je radove.

Kuće s verandom

Drevno groblje: Od 4 groblja naselja najstarije su otvorili još početkom 1700.-ih godina.

Odmaralište sa 350 godine starim hrastom: Odmaralište sa stolovima, klupama i izgrađenom pećnicom.

Može se naći u mjestu:

kao važno mjestu gdje je prelazila i jedna vojna cesta. 1837. godine osnovalo je i svoju školu. Na grbu nalazi se jedan vuk koji u ustima drži jedan smuđ. Na grbu možemo vidjeti još i tri crkve koje simboliziraju tri drevna naselja Baksa (vuk), Süllöd (riba), te Haraszti (hrastova šuma). U kolovozu 2005. godine provedeno je jedno istraživanje pokraj starog mlina kod potoka, gdje je pronađeno termalna voda sa 37,5 °C. Trenutačno je pod procesom za nabavu dozvola za daljnje iskapanja u nadi kako bi pronašli još toplije vode.

Znamenitosti naselja:

Reformatska Crkva: Crkva koja je izgrađena između 1785.-86. godine uništena je u požaru. Godine 1853.-55. godine je obnovljena. Godine 1939. sagradili su i novi toranj, dok 1967. su ga popravljali.

Rastince

Ime sela na mađarskom upućuje na to da naselje već u jako rano doba imao je svoju crkvu, dok drugi dio naziva aludira na veliko okolnu hrastovu šumu. Već u brončano doba je bio naseljeno područje. Pisani spomenici već 1294. godine spominju

Može se naći u mjestu:

kao važno mjestu gdje je prelazila i jedna vojna cesta. 1837. godine osnovalo je i svoju školu. Na grbu nalazi se jedan vuk koji u ustima drži jedan smuđ. Na grbu možemo vidjeti još i tri crkve koje simboliziraju tri drevna naselja Baksa (vuk), Süllöd (riba), te Haraszti (hrastova šuma). U kolovozu 2005. godine provedeno je jedno istraživanje pokraj starog mlina kod potoka, gdje je pronađeno termalna voda sa 37,5 °C. Trenutačno je pod procesom za nabavu dozvola za daljnje iskapanja u nadi kako bi pronašli još toplije vode.

Petárda (Baranjsko Petrovo Selo)

Naselje Baranjsko Petlovo Selo nalazi se u Osječko-baranjskoj županiji. U pisanim spomenicima prvi put se

samo polako vratio u selo. U naselju ima više kulturnih i umjetnih udruga: Dobrovoljni vatrogasci, KUD, Lovački savez, Sportski klub, Organizacija mladih, Vjerski život naselja je vrlo aktivan. U selu se nalazi župna crkva sv. Lovre đakona mučenika, izgrađena također 1903. godine. Hodočašće mještani održavaju 10. kolovoza. Orgulje crkve sagradio je Joseph Angster 1903. godine. „Vodica“ - Kapelica Marije Divice Pomoćnice. Prema legendi, žene su jednom prigodom kopale na tome mjestu na rudini koja se zove ‚drig‘. Iznenada je jedna od žena koje su kopale zamahnula motikom i na tom mjestu pojavila se tekućina slična krvi. Poslije je na tom mjestu iskopan bunar i u 19. stoljeću sagrađena nova kapelica koje je postalo pohodno mjesto vjernika od Pečuha do Subotice. Najpoznatiji i najspektakularniji praznik je pohod bušara. Tijekom praznika u nedjelju bušari prolaze ulicom dok u ponedjeljak je pohod dječjih bušara. Najpoznatiji praznik je pohod bušara u Baranjskom Petrovom Selu „petaračke buše“.

Baranyaszentiván (Petlovac)

Može se naći u mjestu:

Petlovac nalazi se u trokutu rijeke Drava, Dunav i državne granice prema Republici Mađarskoj. Selo tijekom povijesti pod zajedničkom krunom (kao dio mađarske vladavine) nosio je ime sv. Stjepana, dok kasnije doseljavanjem Nijemaca dali su mu ime Blumendorf - selo cvijeća, o kojemu svjedoče još i danas neka od starih dvorišta. Stanovnici još i dan danas njeguju razne perivoje i labirinte od cvijeća i raslinja. Selo je bio dio puta limes, te još u Rimsko doba imao je veliki strateški značaj. Kasnije većina stanovništva bila je njemačkog podrijetla koje najbolje se može uočiti na Petlovačkom groblju kojemu je gotovo trećina njemačko. Nakon Trianonskog mira većinsko njemačko pučanstvo se iseljava iz Petlovca. Godine 1991. pripojena je Hrvatskoj. Crkva je osnovana 1856. a Župna crkva sagrađena je još 1772. godine. U blizini naselja se smjestilo nadomak vlastelinskog mlina na rijeci Karašici i velike vlastelinske žitnice. U to vrijeme u mjestu postoji već osam obrtnika i to kolari, bačvari, tkalci, krojači i zidari. Na istočnom dijelu sela bila smještena vlastelinska ugljara i proizvodila je vrlo kvalitetan grabov ugljen ne samo za selo već cijeli prostor, a poznato je kako se i Osijek tu snabdi-

jevao ugljenom. Petlovac je s početka XX. stoljeća imao ciglanu. 1918., južni dio Baranje pripojen je novoj Kraljevini SHS s odredbama Trianonskog mirovnog ugovora od 4. lipnja 1920. Završetkom Drugog svjetskog rata 1944. tu u Baranji, odnosno svibnja 1945. većinsko njemačko pučanstvo se iseljava iz Petlovca, a u njihove prazne domove nova vlast dovodi ljude iz Međimurja, zbog sličnosti zemljišta i susjedstva s Mađarskom.

Može se naći u mjestu:

Luč nalazi se u sjeverozapadnom dijelu Baranje u blizini granice s Republikom Mađarskom. U Vatikanskom arhivu staro naselje i župa već se spominje u spisima iz 1333. godine. Na sredini naselja nalazi se stara župna crkva „Sv. Marije Magdalene“ koji je zaštićen spomenik kulture. To je bio zapravo jedan vojni objekt koje su Turci koristili za skladištenje, a oko njega je bio tursko groblje. Analizirajući temelje crkve ispostavilo se da je izgrađena na početku srednjega vijeka. Prvi element su bili krotine crjepova iz rimskog doba koji su prekrili crkvu. Druga stavka je bila rimska opeka, te treći element označava najstarije mjesto naselja. Prije sredine XIII. stoljeća naselje je već imao svoju crkvu, koje je izgrađena od čvrstog materijala i 1241. godine oštećena je tijekom tatarske najezde.

LUČ

Luč nalazi se u sjeverozapadnom dijelu Baranje u blizini granice s Republikom Mađarskom. U Vatikanskom arhivu staro naselje i župa već se spominje u spisima iz 1333. godine. Na sredini naselja nalazi se stara župna crkva „Sv. Marije Magdalene“ koji je zaštićen spomenik kulture. To je bio zapravo jedan vojni objekt koje su Turci koristili za skladištenje, a oko njega je bio tursko groblje. Analizirajući temelje crkve ispostavilo se da je izgrađena na početku srednjega vijeka. Prvi element su bili krotine crjepova iz rimskog doba koji su prekrili crkvu. Druga stavka je bila rimska opeka, te treći element označava najstarije mjesto naselja. Prije sredine XIII. stoljeća naselje je već imao svoju crkvu, koje je izgrađena od čvrstog materijala i 1241. godine oštećena je tijekom tatarske najezde.

Novi Bezdan

Može se naći u mjestu:

Prvi stanovnici su došli s nekadašnjeg močvarnog područja iz županije Bačke, koji su obavljali radove na nasipu pored Drave te su naselje Novi Bezdan sagradili 1865. godine na području zemljoposjeda Schaumburg-Lippe Györgya. Osim toga useljenicima osigurali su im za daljnji život jednog jutara zemlje. 35 obitelji se preselio iz Bezdana u Novi Bezdan do kraja 1864. godine. Novi useljenici na osnovi bivšeg mjesta naselju su dali ime Novi Bezdan koje je kao administrativno područje pripadalo Beremendu. Danas na području tu je najviše nasatanjeno Mađara. Prije Prvog svjetskog rata kubisti i radnici bili su zaposleni i kod Pečuškog kulturnog ureda, u Hódmezővásárhelyu, čak još i u Erdelju gdje su obavljali željezničke radove, izradili sustave navodnjavanja, te dizajnirali i kuhinjsko vrtlarstvo. Mnogo obitelji se nastanilo ovdje s mnogo djece, te nakon nekoliko godina osnivali su i osnovnu školu. Godine 1988. su sagradili novu zgradu škole. Stanovništvo Novog Bezdana između 1933–1935. godine dao je sagraditi svoju katoličku crkvu. Božansku titulu je dobio o arhidakonu Mihovilu koji je arkandel i voditelj nebeske vojske. Spaljenu crkvu nakon 1997. godine ponovno su sagradili te obnovljena crkva posvećena je u studenom 2005. godine. Na naselju nalazi se jedna tradicionalna kuća koja predstavlja život mađarskog stanovništva.

Novi Nevesinje

Na području je najmanje naselje sa mađarskom stanovništvom. Ime naselja dolazi iz mađarskog ličnog imena obližnje livade u hrvatskom prijevođu. Stanovnici naselja su danas samo Hrvati.

Torjanci

Izvuešče piktogrami

Crkva

Pošta

Željeznička
stanica

Autobusna
stanica

Šuma

Groblje

Spomen kuća

Smještaj

Trgovina

Spomenik

Muzej

Špilja

Restoran

Hrast

Biciklist

južna
točka

Farmaceutska
tuornica

Kupalište

Ribnjak

Pješač

A projekt a Magyarország-Horvátország IPA Határon Átnyúló Együttműködési Programban, az Európai Unió társfinanszírozásával valósul meg.

A dokumentum az Európai Unió finanszírozásával készült el. A dokumentum tartalmi része Beremend Nagyközség Önkormányzatának kizárólagos felelőssége; semmilyen körülmények között nem tekinthető úgy, hogy az Európai Unió és az Irányító Hatóság álláspontját tükrözi.

This document has been produced with the financial assistance of the European Union. The content of the document is the sole responsibility of Local Authority of Beremend and can under no circumstances be regarded as reflecting the position of the European Union and the Managing Authority.

Dokument je pripremljen sa sufinansiranjem Europske unije. Dokument i za njegov sadržaj jedinu odgovornost ima Beremenska Samouprava i ni pod kakvim okolnostima, uvjetima ne može se smatrati kao stajalište Europske Unije odnosno promišljanjem Upravljačkog tijela.